

บทที่ 4

ข้อมูลทั่วไปอำเภอแม่สวด จังหวัดตาก

ประวัติความเป็นมา

ภาพที่ 15 ที่ว่าการอำเภอแม่สวด จังหวัดตาก

มีหลักฐานว่า เมื่อประมาณ 140 ปี ที่ล่วงมา บริเวณที่ตั้งตัวอำเภอแม่สวด ปัจจุบันนี้ได้มีชาวกะเหรี่ยงมาตั้งภูมิลำเนาอยู่เรียกชื่อหมู่บ้านว่า “หมู่บ้านพะหน่อเก” ต่อมามีคนไทยจากจังหวัดต่าง ๆ ในภาคเหนือพากันอพยพมาทำมาหากินในบริเวณนี้ เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ส่วนชาวกะเหรี่ยงเจ้าของถิ่นเดิมได้อพยพไปอยู่ที่อื่น เพราะไม่ชอบอยู่ปะปนกับชนเผ่าอื่น ต่อมาเมื่อประชาชนมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น และมีความเจริญตามลำดับ ทางราชการจึงได้มาตั้งด่านเก็บภาษีอากรขึ้นที่หมู่บ้านพะหน่อเกนี้ โดยย้ายมาจากหมู่บ้านแม่ละเมาซึ่งเป็นด่านเก็บภาษีดั้งเดิม

เมื่อปีพุทธศักราช 2441 ทางราชการได้ยกฐานะหมู่บ้านขึ้นเป็นอำเภอเรียกว่า “อำเภอแม่สวด” ให้อยู่ในเขตปกครองของมณฑลนครสวรรค์ ต่อมาเมื่อมีการแก้ไขการปกครองใหม่ อำเภอแม่สวดได้เปลี่ยนมาขึ้นกับจังหวัดตาก อำเภอแม่สวดจึงเป็นอำเภอหนึ่งในจำนวน 9 อำเภอ สำหรับประวัติความเป็นมาของชื่ออำเภอแม่สวดนั้น สันนิษฐานไว้เป็น 3 นัย คือ

1. กล่าวกันว่า อำเภอแม่สอด เป็นเมืองเดียวกันกับ “เมืองนอจ” ที่เป็นเมืองหนึ่งซึ่งตั้งประชิดชายแดนราชอาณาจักรสุโขทัย เมืองนอจมีเจ้าเมืองการปกครองชื่อ “พ่อขุนสามชน” คำว่าเมืองนอจ เรียกกันนานเข้าอาจกลายมาเป็น “แม่สอด” ก็เป็นไปได้
2. อำเภอแม่สอดอาจได้ชื่อมาจากลำห้วยสายสำคัญคือ “ห้วยแม่สอด” ที่ไหลคดเคี้ยว (สอดไปสอดมา) ผ่านหมู่บ้านนี้
3. แม่สอด อาจมาจากคำว่า “เหมซ็อค” ในภาษามอญ ซึ่งแปลว่า พม่าตาย

คำขวัญอำเภอแม่สอด

เจ้าพ่อพะวอองอาจ ธรรมชาติแสนสวย ร่ำรวยอัญมณี ชมของดีริมเมย

ภาพที่ 16 ศาลเจ้าพ่อพะวอ

ทิศตะวันออก	ติดต่อกับอำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับประเทศพม่า โดยมีแม่น้ำเมยเป็นเส้นกั้นพรมแดน ความยาวประมาณ 75 กิโลเมตร
อำเภอแม่สอดมีพื้นที่ทั้งหมด 1,986.12 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 1,241,322.5 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 12.11 ของเนื้อที่จังหวัด (พื้นที่จังหวัด 16,734,555 ตารางกิโลเมตร)	
ลักษณะภูมิประเทศ	
ลักษณะภูมิประเทศของอำเภอแม่สอดเป็นที่ราบประมาณร้อยละ 20 ของพื้นที่อำเภอ นอกนั้นเป็นที่ภูเขาสูง	

ภาพที่ 18 ลักษณะภูมิประเทศของอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

ลักษณะภูมิอากาศ		
ลักษณะภูมิอากาศประกอบด้วยฤดูกาลต่าง ๆ 3 ฤดู ได้แก่		
ฤดูฝน	ปกติ	เริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคม-ตุลาคม
ฤดูหนาว	ปกติ	เริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน-กุมภาพันธ์
ฤดูร้อน	ปกติ	เริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคม-เมษายน

อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปี 27 องศาเซลเซียส

อุณหภูมิเฉลี่ย เดือนมกราคม-มีนาคม 23.1 องศาเซลเซียส

อุณหภูมิเฉลี่ย เดือนเมษายน-มิถุนายน 28.9 องศาเซลเซียส

อุณหภูมิเฉลี่ย เดือนกรกฎาคม-กันยายน 27.7 องศาเซลเซียส

อุณหภูมิเฉลี่ย เดือนตุลาคม-ธันวาคม 23.8 องศาเซลเซียส

ภูเขาที่สำคัญ

เทือกเขาถนนธงชัย เป็นเทือกเขาสูง อยู่ทางทิศตะวันออกของอำเภอแม่สลดใช้เป็นเส้นแบ่งอาณาเขตระหว่างอำเภอแม่สลดกับอำเภอเมืองตาก และเป็นสันปันน้ำระหว่างแม่น้ำเมยกับแม่น้ำปิง อยู่ในเขตอำเภอแม่สลด มีความยาวประมาณ 80 กิโลเมตร

ยอดเขาสูงสุดในเขตอำเภอแม่สลดสูง 870 เมตร จากระดับน้ำทะเลเทือกเขานี้เป็นเส้นแบ่งเขตจังหวัดตากออกเป็น 2 ภาค คือ ภาคตะวันออกและภาคตะวันตก อำเภอที่อยู่ในเขตตะวันออกมีอำเภอเมืองตาก อำเภอบ้านตาก และอำเภอสามเงาและอำเภอวังเจ้า ภาคนี้จะมีอากาศร้อนจัด และแห้งแล้ง ฝนตกน้อย (ตามลักษณะทางภูมิศาสตร์ เรียกว่า “เขตร่มเงาฝน” เนื่องจากอีกภาคหนึ่งมีลักษณะเป็นชายฝั่งทะเล คือ ทะเลอันดามันในเขตประเทศพม่า ลมไม่สามารถพาน้ำซึ่งจะเป็นฝนไปตกอีกภาคหนึ่งเพราะมีเทือกเขา-ถนนธงชัย กันอยู่) อำเภอที่อยู่ในภาคตะวันตก มีอำเภอแม่สลด อำเภอแม่ระมาด อำเภอท่าสองยาง อำเภออุ้มผาง และอำเภอพบพระ ภาคนี้มีอากาศหนาวเย็นฝนตกชุกอุดมสมบูรณ์

ป่าไม้ ได้แก่ พื้นที่ป่าไม้ มีจำนวน 1,390,494 ไร่ แยกเป็น

1. พื้นที่ป่าสงวน จำนวน 648,687 ไร่

1.1 ป่าแม่สลด จำนวน 246,500 ไร่

1.2 ป่าช่องแคบ-แม่โกนเกน จำนวน 47,500 ไร่

1.3 ป่าแม่ละเมา จำนวน 354,687 ไร่

2. พื้นที่อุทยานแห่งชาติ

2.1 อุทยานแห่งชาติตากสินมหาราช จำนวน 93,120 ไร่

2.2 อุทยานแห่งชาติน้ำตกพาเจริญ จำนวน 534,375 ไร่

ดิน ได้แก่ พื้นที่ของอำเภอแม่สลดมีประมาณ 1,986.12 ตารางกิโลเมตร หรือ 1,241,322.5 ไร่ แบ่งเป็นที่ดินในการทำการเกษตร จำนวน 346,116 ไร่ แยกเป็น

1. พื้นที่ทำนา จำนวน 74,360 ไร่ หรือร้อยละ 28.40 ของพื้นที่การเกษตร

2. พื้นที่ทำสวน จำนวน 22,161 ไร่ หรือร้อยละ 6.40 ของพื้นที่การเกษตร

3. พื้นที่ทำไร่ จำนวน 249,298 ไร่

4. พื้นที่ทำการประมง จำนวน 87.76 ไร่

แรธาตุ

อำเภอแม่สอคมี่แร่ที่สำคัญ คือ แร่สังกะสี อยู่ในพื้นที่บ้านพะเค๊ะ หมู่ที่ 4 ตำบลพระธาตุ

ผาแดง

การทำเหมืองแร่

ในพื้นที่อำเภอแม่สอคมี่มีบริษัทที่ได้รับอนุญาตประกอบกิจการทำเหมืองแร่ จำนวน 2 บริษัท คือ

1. บริษัท ผาแดง อินดัสทรี จำกัด (มหาชน)
2. บริษัท ดากไมนิ่ง จำกัด

แหล่งน้ำที่สำคัญ ได้แก่

1. แม่น้ำเมย (พม่าเรียกว่า “แม่น้ำตองยิ่น”) เป็นเส้นกั้นพรมแดนตามธรรมชาติ ระหว่างประเทศไทยกับประเทศพม่า แม่น้ำสายนี้มีได้ไหลลงจากเหนือมาทางใต้เหมือนแม่น้ำโดยทั่วไป แต่ไหลจากใต้ขึ้นไปทางเหนือ ซึ่งเหมือนแม่น้ำกในเขตจังหวัดเชียงราย โดยแม่น้ำเมยมีต้นน้ำอยู่ในเขตอำเภอพบพระ และไหลผ่านอำเภอแม่สอคมี่ ทางทิศตะวันตกผ่านอำเภอแม่ระมาด อำเภอท่าสองยาง ตลอดจนถึงอำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน บรรจบแม่น้ำสาละวินและไหลเข้าไปในเขตพม่า

2. ลำห้วยแม่ละเมา เป็นลำห้วยไหลผ่านตำบลด่านแม่ละเมา ตำบลพะวอ และตำบลแม่กาษา ไหลลงสู่แม่น้ำเมยในเขตท้องที่ตำบลแม่กาษา ลำห้วยนี้ส่วนหนึ่งใช้เป็นเส้นแบ่งเขตระหว่างตำบลพะวอกับตำบลด่านแม่ละเมา

3. ลำห้วยแม่สอคมี่ ต้นน้ำอยู่บริเวณเทือกเขาดอนนงชัย แล้วไหลผ่านตำบลแม่สอคมี่ ตำบลแม่ปะโดยแยกออกเป็น 2 สาย สายหนึ่งไหลลงแม่น้ำเมยในเขตตำบลแม่ปะ และอีกสายหนึ่งไหลผ่านตำบลพระธาตุผาแดง ตำบลแม่ดาว ตำบลท่าสายลวด ไหลลงแม่น้ำเมยที่บ้านห้วยม่วง ตำบลท่าสายลวด

4. อ่างเก็บน้ำชลประทานบ้านห้วยฝาย เป็นอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่สร้างกันลำห้วยแม่สอคมี่ ในเขตบ้าน ห้วยฝายตำบลพระธาตุผาแดง โดยกรมชลประทานเป็นผู้จัดสร้าง เนื้อที่ประมาณ 500 ไร่ สามารถกักน้ำได้ประมาณ 5.5 ล้านลูกบาศก์เมตร สามารถเอื้ออำนวยประโยชน์ให้แก่ประชาชนใช้น้ำเพื่อการเกษตรเนื้อที่ประมาณ 10,000 ไร่

5. โครงการอ่างเก็บน้ำชลประทานห้วยลึก เป็นโครงการสร้างอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ กันลำห้วยในเขตแม่ปะเหนือ ตำบลแม่ปะ เป็นโครงการตามพระราชดำริ โดยกรมชลประทานเป็น

ผู้จัดสร้างใช้เนื้อที่ประมาณ 420 ไร่ สามารถเก็บกักน้ำได้ประมาณ 4.8 ลูกบาศก์เมตร สามารถเอื้ออำนวยประโยชน์ให้แก่ประชาชนเพื่อใช้น้ำในการเกษตรเป็นเนื้อที่ประมาณ 4,730 ไร่

6. โครงการเขื่อนทดน้ำโคกโก่ บ้านโคกโก่ หมู่ที่ 4 ตำบลแม่ภาษา อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก (อยู่ระหว่างดำเนินการก่อสร้าง)

ลักษณะทางการปกครอง

อำเภอแม่สอดแบ่งเขตการปกครองตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 ออกเป็น 10 ตำบล 88 หมู่บ้าน 20 ชุมชน ดังนี้

1. ตำบลแม่ดาว	จำนวน 6 หมู่บ้าน
2. ตำบลท่าสายลวด	จำนวน 7 หมู่บ้าน
3. ตำบลพระธาตุผาแดง	จำนวน 7 หมู่บ้าน
4. ตำบลพะวอ	จำนวน 9 หมู่บ้าน
5. ตำบลด่านแม่ละเมา	จำนวน 10 หมู่บ้าน
6. ตำบลแม่ปะ	จำนวน 11 หมู่บ้าน
7. ตำบลแม่กุ	จำนวน 10 หมู่บ้าน
8. ตำบลมหาวัน	จำนวน 12 หมู่บ้าน
9. ตำบลแม่ภาษา	จำนวน 16 หมู่บ้าน
10. ตำบลแม่สอด	จำนวน 20 ชุมชน (เขตเทศบาลนครแม่สอด)

หน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่น

อำเภอแม่สอดประกอบด้วย เทศบาลนคร จำนวน 1 แห่ง คือ เทศบาลนครแม่สอด มีพื้นที่ 27.2 ตารางกิโลเมตร เทศบาลตำบล 3 แห่ง คือ เทศบาลตำบลแม่กุ มีพื้นที่ 8.32 ตารางกิโลเมตร และเทศบาลตำบลท่าสายลวด มีพื้นที่ 10.10 ตารางกิโลเมตร เทศบาลตำบลแม่ดาว มีพื้นที่ 45.50 ตารางกิโลเมตร องค์การบริหารส่วนตำบล 8 แห่ง

ภาพที่ 19 หน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่น

ประชากร
อำเภอแม่สอดมีประชากร จำนวนทั้งสิ้น 119,571 คน เป็นหญิง 59,228 คน ชาย 60,343 คน แยกเป็นรายตำบล ดังนี้

ตารางที่ 5 ประชากรอำเภอแม่สอด แยกเป็นรายตำบล

ลำดับ	ตำบล	จำนวน หมู่บ้าน	จำนวน ชุมชน	ชาย (คน)	หญิง (คน)	รวม (คน)
1	ตำบลแม่กุ	10	-	4,978	5,012	9,990
2	ตำบลพะวอ	9	-	3,285	3,225	6,510
3	ตำบลแม่ดาว	6	-	3,279	3,196	6,475
4	ตำบลแม่กาษา	16	-	5,447	5,446	10,893
5	ตำบลท่าสายลวด	7	-	4,633	4,398	9,031
6	ตำบลแม่ปะ	11	-	5,909	5,508	11,417
7	ตำบลมหาวัน	12	-	6,656	6,694	13,350
8	ตำบลด่านแม่ละเมา	10	-	3,843	3,775	7,613
9	ตำบลพระธาตุผาแดง	7	-	2,963	2,986	5,949
10	เทศบาลนครแม่สอด	-	20	19,350	18,988	38,338
รวมอำเภอแม่สอด		88	20	60,343	59,228	119,571

หมายเหตุ: ข้อมูล ณ เดือนมีนาคม 2555

รายชื่อและจำนวนหน่วยงานในเขตพื้นที่อำเภอแม่สอด

จำนวนหน่วยงานและรายชื่อหน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่ แยกเป็น

1. หน่วยงานสังกัดส่วนภูมิภาค มีจำนวน 9 หน่วย ได้แก่

- 1.1 ที่ทำการปกครองอำเภอแม่สอด
- 1.2 สำนักงานสาธารณสุขอำเภอแม่สอด
- 1.3 สถานีตำรวจภูธรพะวอ
- 1.4 สถานีตำรวจภูธรแม่สอด
- 1.5 ที่ทำการสัสดีอำเภอแม่สอด
- 1.6 สำนักงานพัฒนาชุมชน
- 1.7 สำนักงานเกษตรอำเภอแม่สอด
- 1.8 สำนักงานประมงอำเภอแม่สอด
- 1.9 สำนักงานที่ดินอำเภอแม่สอด

2. หน่วยงานสังกัดส่วนกลาง มีจำนวน 26 หน่วย ได้แก่

- 2.1 ศาลจังหวัดแม่สอด
- 2.2 หน่วยเฉพาะกิจกรมทหารราบที่ 4
- 2.3 โรงพยาบาลอำเภอแม่สอด
- 2.4 หน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ 33
- 2.5 เรือนจำอำเภอแม่สอด
- 2.6 ด่านตรวจคนเข้าเมืองตาก
- 2.7 แขวงทางหลวงตากที่ 2 (แม่สอด)
- 2.8 นิคมสหกรณ์อำเภอแม่สอด
- 2.9 สรรพสามิตเขตพื้นที่ 2
- 2.10 กองร้อยตำรวจตระเวนชายแดนที่ 346
- 2.11 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาดาก เขต 2
- 2.12 สำนักงานสรรพากรพื้นที่ตาก สาขาแม่สอด
- 2.13 สถานีตรวจอากาศแม่สอด
- 2.14 สำนักงานบังคับคดีจังหวัดตากสาขาแม่สอด
- 2.15 ด่านศุลกากรแม่สอด
- 2.16 โครงการชลประทานงานส่งน้ำและบำรุงรักษาที่ 3
- 2.17 อัยการจังหวัดแม่สอด

- 2.18 ด้านตรวจสัตว์น้ำตาก
- 2.19 ด้านกักกันสัตว์ระหว่างประเทศ
- 2.20 สำนักงานพัฒนาที่ดินอำเภอแม่สอด
- 2.21 ศูนย์ควบคุมโรคติดต่ออำเภอแม่สอด
- 2.22 ตำรวจท่องเที่ยวแม่สอด
- 2.23 สำนักงานขนส่งจังหวัดตากสาขาแม่สอด
- 2.24 สำนักงานที่ดินจังหวัดตากสาขาแม่สอด
- 2.25 สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยแม่สอด
- 2.26 ศูนย์การศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอแม่สอด
3. หน่วยราชการส่วนท้องถิ่น มีจำนวน 12 หน่วย ได้แก่
 - 3.1 เทศบาลนครแม่สอด
 - 3.2 เทศบาลตำบลท่าสายลวด
 - 3.3 เทศบาลตำบลแม่กุ
 - 3.4 เทศบาลตำบลแม่ตาว
 - 3.5 องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ปะ
 - 3.6 องค์การบริหารส่วนตำบลแม่กุ
 - 3.7 องค์การบริหารส่วนตำบลท่าสายลวด
 - 3.8 องค์การบริหารส่วนตำบลมทาว
 - 3.9 องค์การบริหารส่วนตำบลพระธาตุผาแดง
 - 3.10 องค์การบริหารส่วนตำบลด่านแม่ละเมา
 - 3.11 องค์การบริหารส่วนตำบลพะวอ
 - 3.12 องค์การบริหารส่วนตำบลแม่กาษา
4. หน่วยงานรัฐวิสาหกิจ
 - 4.1 สำนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคอำเภอแม่สอด
 - 4.2 สำนักงานการประปาส่วนภูมิภาคอำเภอแม่สอด
 - 4.3 ธนาคารออมสิน สาขาแม่สอด
5. หน่วยงานเอกชน
 - 5.1 โรงพยาบาลพะวอ
 - 5.2 สำนักงานบริการโทรศัพท์อำเภอแม่สอด
 - 5.3 บริษัท ไปรษณีย์ไทย จำกัด

6. หน่วยงานระหว่างประเทศ

- 6.1 สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติสำนักภาคสนาม อำเภอแม่สอด (UNHCR)
- 6.2 กาชาดสากลระหว่างประเทศ (ICRC)
- 6.3 องค์การระหว่างประเทศเพื่อการโยกย้ายถิ่นฐาน (IOM)

สภาพทางเศรษฐกิจ

สภาพการค้าทั่วไป

จากสถิติการค้าชายแดนอำเภอแม่สอดและจังหวัดเมียวดีของสหภาพพม่า ในรอบ 5 ปี (ปี 2548-2555) มีมูลค่าการค้าเฉลี่ยปีละ 7,886.75 ล้านบาท หรือประมาณเดือนละ 665.56 ล้านบาท โดยแยกเป็นมูลค่าการส่งออก เป็นจำนวน 7,173.20 ล้านบาท นำเข้า 813.15 ล้านบาท โดยมูลค่าการค้าในด้านอำเภอแม่สอดในปี 2547 มีมูลค่าการค้า 12,381.20 ล้านบาท การส่งออก 11,736.34 บาท คิดเป็นร้อยละ 94.79 ของมูลค่าการค้ารวม มูลค่าการค้าด้านอำเภอแม่สอดคิดเป็นร้อยละ 54.43 ของมูลค่าการค้าชายแดนไทย-พม่า หากไม่นับรวมการนำเข้าก๊าซธรรมชาติจากด่านสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ด่านอำเภอแม่สอดจะเป็นด่านการค้าที่มีการค้าชายที่มีมูลค่าสูงที่สุด และเป็นด่านที่มีมูลค่าการส่งออกมากที่สุดโดยสามารถทำให้ไทยเกินดุล ได้กว่า 10,000 ล้านบาท การค้าส่วนใหญ่เป็นการค้าขายของกลุ่มผู้ประกอบการในท้องถิ่นและผู้ประกอบการส่งออกจากกรุงเทพฯ สำหรับผู้ประกอบการในต่างจังหวัด เช่น เชียงใหม่ เชียงราย ระนอง มีจำนวนน้อย นอกจากนี้ยังมีพ่อค้าจากเมืองย่างกุ้งเข้ามาทำการค้าผ่านด่านชายแดนอำเภอแม่สอดด้วย การค้าชายแดนด้านอำเภอแม่สอดมีการส่งออก-นำเข้าสินค้าที่หลากหลาย หากเป็นสินค้าที่สหภาพพม่าไม่ห้ามนำเข้าประเทศ การค้าขายส่วนใหญ่จะดำเนินพิธีการทางศุลกากร ผ่านจุดผ่านแดนถาวร และทำการขนย้ายข้ามสะพานมิตรภาพไทย-พม่า เข้าไปในจังหวัดเมียวดี ไปจนถึงเมืองย่างกุ้ง สำหรับสินค้าที่พม่าห้ามนำเข้าประเทศแต่ไม่ได้ห้ามโดยกฎหมายไทย สินค้าดังกล่าวจะทำพิธีการทางศุลกากรและขนย้ายผ่านทางคลังสินค้าชั่วคราว ซึ่งปัจจุบัน (ข้อมูล ณ วันที่ 30 มิถุนายน 2549) มีคลังสินค้าที่ได้รับอนุญาตให้ดำเนินการจากด่านศุลกากร จำนวน 14 แห่ง ส่วนใหญ่จะเป็นการค้าขายกับชนกลุ่มน้อย (กะเหรี่ยง)

การเกษตรกรรม

พื้นที่ทำนาประมาณ 74,360 ไร่ ผลผลิตรวม 158,921 ตัน/ปี

พื้นที่ทำไร่ประมาณ 249,298 ไร่ พืชไร่ที่สำคัญ ได้แก่ อ้อย, ถั่วเหลือง, ถั่วเขียว, ข้าวโพด, ฝ้าย, มะม่วง, ขนุนหนั่ง

ตารางที่ 6 พื้นที่ทำการเกษตรของแต่ละตำบล

ลำดับที่	ตำบล	ครัวเรือนเกษตร	พื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด	พื้นที่ทำการเกษตรไร่						
				นา	พืชไร่	ไม้ยืนต้น	ไม้ผล	พืชผัก	ไม้ดอก	อื่น ๆ
1	แม่สออด	125	3,537	2,733	13,592	139	480	7	1	18
2	ท่าสายลวด	343	9,860	4,368	16,221	103	164	-	-	5
3	พะวอ	782	11,827	3,882	18,210	398	328	1	-	27
4	แม่กาษา	1,853	36,914	9,965	35,594	101	4,118	133	-	13
5	แมกู่	1,195	42,169	12,716	42,007	286	1,057	97	5	4
6	แม่ตาว	905	17,060	12,943	19,856	163	81	10	-	36
7	แม่ปะ	740	19,605	6,518	21,270	99	2,397	232	4	8
8	มหารัน	1,100	35,602	6,882	37,215	1,163	648	22	625	47
9	ด่านแม่ละเมา	744	9,049	3,424	25,941	262	204	203	15	-
10	พระธาตุผาแดง	779	18,159	10,929	19,392	630	83	114	5	15
รวม		8,566	203,782	74,360	249,298	3,344	9,560	819	655	173

การอุตสาหกรรม

โรงงานอุตสาหกรรมในอำเภอแม่สอด มีจำนวนทั้งสิ้น 264 โรงงาน ประกอบไปด้วย
กิจการอุตสาหกรรมที่สำคัญ ได้แก่ โรงงานสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม, โรงสีข้าว, โรงงานตัดเย็บเสื้อผ้า
สำเร็จรูป, โรงงานหน่อไม้บรรจุปืบ, โรงงานอาหารกระป๋อง, โรงงานผลิตภัณฑ์จากไม้,
อุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ, สิ่งประดิษฐ์เซรามิค, โรงงานน้ำดื่ม, โรงงานทำน้ำแข็ง,
โรงงานผลิตภาชนะดินเผา ผลิตภัณฑ์คอนกรีต, โรงงานเจียรไนพลอย, เเคะ-พ่นสีรถยนต์ ฯลฯ

การพาณิชย์และการบริการ

1. รายการสินค้าชายแดน ส่งออก นำเข้า 10 อันดับ ระหว่างไทยกับพม่า ด้านอำเภอ
แม่สอด
- ประเภทสินค้านำเข้า-ส่งออก ที่มีมูลค่าสูงสุด 10 อันดับ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2554

ตารางที่ 7 ประเภทสินค้านำเข้า

ลำดับที่	รายการสินค้า	มูลค่า (บาท)
1	สิ่งประดิษฐ์ทำด้วยไม้	305,841,384.00
2	โค-กระบือมีชีวิต	213,904,000.00
3	สินแร่พลวง (บางส่วนเข้าคลัง ฯ)	100,922,815.24
4	หัวหอมใหญ่ (เข้าคลังทัณฑ์บน)	94, 354,950.00
5	กระเพาะปลาตากแห้ง	23,446,448.34
6	ปูทะเลมีชีวิต	21,690.617.86
7	ปลาเบญจพรรณ	21,317,005.85
8	ถ่านไม้	17,386,168.30
9	หมากแห้ง (เข้าคลัง ฯ)	12,853,941.33
10	ปลาไหลนา	10,350,470.26
11	อื่น ๆ	32,513,551.42
รวม		854,581,352.60

ตารางที่ 8 ประเภทสินค้าส่งออก

ลำดับที่	รายการสินค้า	มูลค่า (บาท)
1	น้ำมันเบนซิน	1,424,254,588.58
2	เบียร์ทำจากมอลต์	779,165,786.83
3	ผงชูรส	753,155,064.07
4	น้ำมันดีเซล	748,581,400.11
5	น้ำมันพืช	715,042,004.11
6	รถบรรทุกเก่าใช้แล้ว	696,738,520.92
7	กาแฟปรุงแต่งสำเร็จรูป	674,673,631.46
8	รถยนต์เก่าใช้แล้ว	597,507,693.97
9	รถจักรยานยนต์	565,832,551.13
10	ผ้าพิมพ์ฝ้าย 100%	544,265,749.72
11	อื่น ๆ	9,992,308,159.17
รวม		17,491,525,149.96

ตารางที่ 9 สถิติมูลค่าสินค้าส่งออกด้านอุตสาหกรรมเมสอดีปีงบประมาณ 2548-2555

เดือน	(หน่วย : ล้านบาท)									
	2548	2549	2550	2551	2552	2553	2554	2555		
ตุลาคม	720.217	993.021	748.717	1,160.379	1,584.003	2,459.323	804.518	2,219.306		
พฤศจิกายน	843.096	1,045.008	740.653	1,176.002	1,575.464	2,277.388	948.618	1,881.290		
ธันวาคม	1,153.684	1,172.478	850.446	1,246.513	1,359.610	2,624.002	1,225.879	2,332.627		
มกราคม	1,198.484	1,134.109	995.346	1,449.152	1,345.026	2,580.452	1,171.064	2,393.609		
กุมภาพันธ์	1,467.250	1,441.394	889.429	1,342.448	1,657.457	2,621.996	1,291.536	2,920.299		
มีนาคม	1,371.207	1,211.088	1,087.055	1,518.989	2,188.202	3,305.843	1,872.696			
เมษายน	1,026.699	1,021.183	895.029	1,236.457	1,806.943	2,664.451	1,814.930			
พฤษภาคม	966.713	855.585	985.716	1,731.506	2,427.556	3,359.954	1,657.388			
มิถุนายน	1,025.696	755.678	1,063.904	1,869.724	1,977.728	2,632.200	1,434.360			
กรกฎาคม	728.013	603.262	1,000.187	1,750.156	2,057.790	1,446.034	1,696.406			
สิงหาคม	697.005	663.900	796.402	1,690.040	2,026.665	1,339.796	1,713.263			
กันยายน	864.819	787.399	1,035.741	1,341.767	2,168.207	1,361.626	1,860.869			
รวม	12,062.883	11,684.106	11,088.626	17,513.135	22,174.649	28,673.065	17,491.525	11,747.130		

ตารางที่ 10 สถิติมูลค่าสินค้าเข้า ด้านศุลกากรแม่สอด ปีงบประมาณ 2548-2555

เดือน	2548	2549	2550	2551	2552	2553	2554	2555
ตุลาคม	62.975	59.409	58.162	78.907	126.510	60.048	86.635	50.070
พฤศจิกายน	57.896	55.076	84.048	87.559	127.593	65.333	55.271	58.743
ธันวาคม	78.886	67.457	88.679	97.114	169.835	73.448	70.170	83.652
มกราคม	64.552	78.514	109.207	128.668	143.194	91.390	76.521	83.266
กุมภาพันธ์	58.823	101.978	86.103	86.185	133.193	86.577	97.750	188.637
มีนาคม	72.807	134.295	93.539	127.687	215.382	133.844	108.679	
เมษายน	53.849	94.013	77.931	80.980	155.938	93.793	72.830	
พฤษภาคม	82.912	243.922	93.853	112.102	191.103	130.565	87.912	
มิถุนายน	74.367	124.592	82.790	118.250	202.881	114.489	63.700	
กรกฎาคม	51.423	89.747	70.052	113.206	105.928	114.162	55.243	
สิงหาคม	47.893	126.091	67.948	92.684	86.487	81.362	32.253	
กันยายน	48.041	80.059	79.044	112.736	56.105	61.736	47.616	
รวม	754.429	1,255.153	991.528	1,236.078	1,714.150	1,109.747	854.581	464

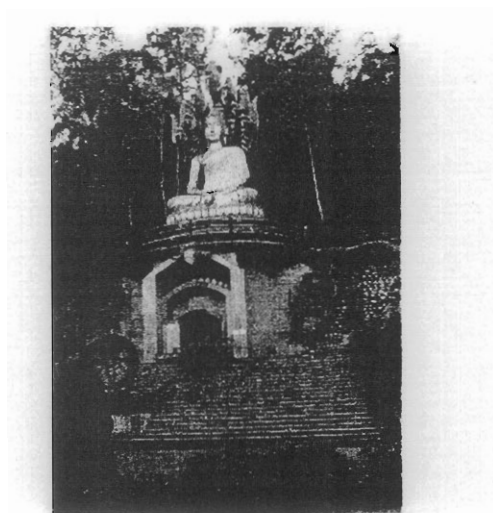
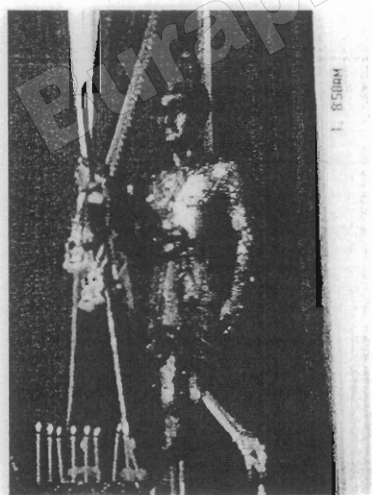
2. สถาบันการเงิน ธนาคาร จำนวน 11 แห่ง

- 2.1 ธนาคารกรุงเทพ จำกัด
- 2.2 ธนาคารกรุงไทย จำกัด
- 2.3 ธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำกัด
- 2.4 ธนาคารธนชาติ จำกัด
- 2.5 ธนาคารทหารไทย จำกัด
- 2.6 ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด
- 2.7 ธนาคารกสิกรไทย จำกัด
- 2.8 ธนาคารออมสิน
- 2.9 ธนาคารอาคารสงเคราะห์
- 2.10 ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร
- 2.11 ธนาคารอิสลาม

การท่องเที่ยว

อำเภอแม่สอดมีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ ดังนี้

ศาลเจ้าพ่อพะวอ

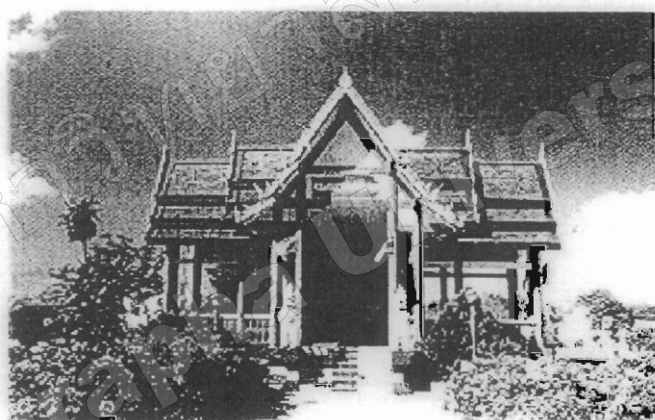

ภาพที่ 20 ศาลเจ้าพ่อพะวอ

ศาลเจ้าพ่อพะวอ ตั้งอยู่นนิงเจิงเขาพะวอ บนทางขวากอนนสายตาก-แม่สอด ทางหลวงหมายเลขที่ 105 บริเวณกิโลเมตรที่ 62-63 ห่างจากตัวอำเภอแม่สอดประมาณ 17 กิโลเมตร ในศาลมี

รูปหล่อเจ้าพ่อพะวอ (พะวอ แปลว่า นายขาว) ยืนถืออาวุธยาว ด้วยท่าที่สง่างามมาก เป็นที่สักการบูชาของชาวจังหวัดตาก อำเภอแม่สอด และอำเภอใกล้เคียง ตลอดจนผู้ที่มาท่องเที่ยวผ่านไปมาพบเห็นเป็นอย่างมากเล่ากันว่า ท่านเป็นนักรบชาวกะเหรี่ยงเป็นนายด่านแม่ละเมา คอยป้องกันข้าศึกมิให้ข้ามเขาเข้ามาในเมืองไทย มีผู้เล่าว่าศักดิ์สิทธิ์มาก ถ้าใครไปล่าสัตว์บริเวณเขาพะวอมักเกิดเหตุต่าง ๆ เช่น รถเสีย เจ็บป่วย หรือหลงทาง และเพราะเหตุที่เจ้าพ่อพะวอเป็นนักรบจึงชอบเสียงปืน ผู้ที่เดินทางผ่านหรือไปกราบไหว้สักการะจึงยิงปืนถวายท่านหรือจุดประทัดหรือกดแตรรดถวาย ด้านทางขวามือเป็นที่ชมทิวทัศน์ ภูเขา ป่าไม้ ตามธรรมชาติสวยงามมาก และยังเปรียบเสมือนที่พักพิงทางอีกด้วย เพราะเมื่อเลยศาลไปเพียงเล็กน้อยจะเป็นทางลาดลงมุ่งสู่อำเภอแม่สอด ด้านซ้ายมือจัดเป็นสนามยิงปืนสำหรับผู้ที่จะยิงปืนถวายเจ้าพ่อ

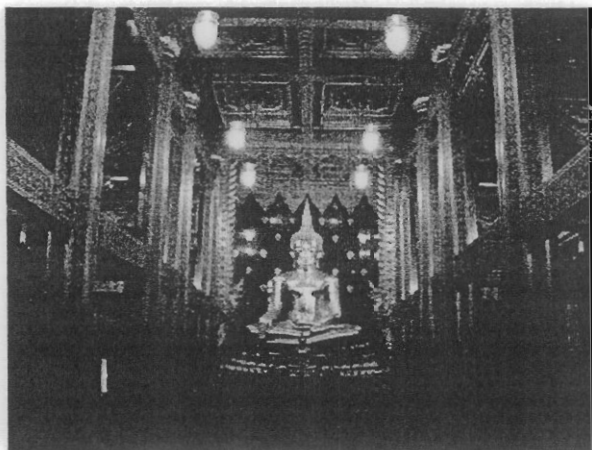
ศาลเจ้าพ่อขุนสามชน

ภาพที่ 21 ศาลเจ้าพ่อขุนสามชน

ศาลเจ้าพ่อขุนสามชน อยู่ทางขวามือริมเส้นทางสายตาก-แม่สอด ตรงกิโลเมตรที่ 71-72 เป็นศาลเจ้า ริมทางลักษณะเดียวกับศาลเจ้าพ่อพะวอ ศาลนี้เพิ่งสร้างเสร็จและทำพิธีเปิดเมื่อปลายปี 2523 เหตุที่สร้างศาลนี้ เล่ากันว่ามีคนหอบคิผู้หนึ่งเจ็บป่วยด้วยโรคอัมพาตมานานแล้วได้ฝันว่ามีผู้มาบอกให้สร้างศาลเจ้าพ่อขุนสามชนขึ้นตรงบริเวณที่เป็นศาลปัจจุบัน คนหอบคิผู้นั้นจึงสร้างศาลขึ้นถวายเรียกว่าศาลเจ้าพ่อขุนสามชนนับแต่นั้นมาอาการของคนหอบคิผู้นั้นก็เป็นปกติ ชาวบ้านจึงให้ความเคารพนับถือศาลนี้มาก

วัดโพธิคุณ (วัดห้วยเตย)

ภาพที่ 22 วัดโพธิคุณ (วัดห้วยเตย)

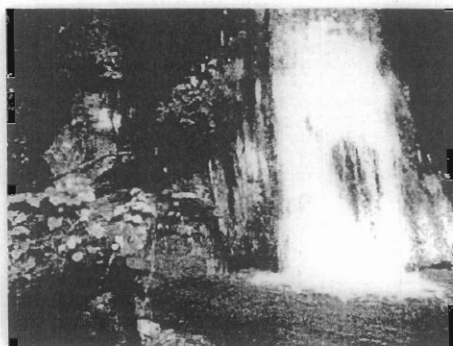
วัดโพธิคุณ อยู่ที่บ้านห้วยหินฝน หมู่ที่ 6 ตำบลแม่ปะ การเดินทางสามารถเดินทางโดยเส้นทางตาก-แม่สอด (ทางหลวงหมายเลข 105) จากจังหวัดตากเมื่อถึงหลักกิโลเมตรที่ 69 จะมีป้ายบอกทางเข้าวัดอยู่ด้านซ้ายมือ เลี้ยวเข้าไปอีกประมาณ 30 เมตรจะถึงบริเวณวัดซึ่งเป็นศาสนสถานที่ตั้งอยู่กลางธรรมชาติที่เงียบสงบ มีความงดงามตามรูปแบบสถาปัตยกรรมแบบไทย ได้รับการออกแบบและควบคุมการก่อสร้าง ด้วยสถาปนิกที่มีความศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างยิ่ง เหมาะสำหรับเที่ยวชมเพื่อศึกษาศิลปกรรมและพักผ่อน

เนินพิศวง (Magic Hill)

เนินพิศวง อยู่ที่บ้านห้วยหินฝน หมู่ที่ 6 ตำบลแม่ปะ การเดินทางสามารถเดินทางโดยใช้เส้นทางสายตาก-แม่สอด (ทางหลวงหมายเลข 105) จากจังหวัดตากเมื่อถึงหลักกิโลเมตรที่ 67 จะมีป้ายบอกทางได้เดินทางมาถึงเนินพิศวงแล้ว อยู่ทางด้านซ้ายมือ เนินพิศวงเป็นสถานที่ ๆ มีความมหัศจรรย์ซึ่งได้รับการพิสูจน์จากผู้เดินทางจำนวนมาก ที่ได้เดินทางผ่านเส้นทางสายตาก-แม่สอดว่ารถยนต์ซึ่งดับเครื่องยนต์และจอดสนิทแล้ว สามารถเคลื่อนที่ไปยังยอดของเนินที่สูงกว่าได้ด้วยตนเอง ไม่ว่ารถยนต์นั้นจะมีน้ำหนักหรือขนาดเท่าใด

น้ำตกแม่กาษา

น้ำตกแม่กาษา อยู่หมู่ที่ 2 บ้านแม่กาษา ตำบลแม่กาษา ห่างจากตัวอำเภอแม่สอด 18.5 กิโลเมตรเป็นทางลาดยาง 13 กิโลเมตรทางลูกรัง 5.5 กิโลเมตร การเดินทางโดยรถยนต์จากอำเภอแม่สอดใช้เวลาประมาณ 30 นาที น้ำตกแม่กาษาเป็นน้ำตกขนาดใหญ่ มีทางเดินขึ้นไปบนเขาสูงมีถ้ำและธารน้ำกว้างประมาณ 2 เมตร จากปากถ้ำถึงน้ำตก ในฤดูฝนมีน้ำมากแต่ในฤดูแล้งไม่มีน้ำ

ภาพที่ 23 น้ำตกแม่กาษา

บ่อน้ำร้อนแม่กาษา

ภาพที่ 24 บ่อน้ำร้อนแม่กาษา

บ่อน้ำร้อนแม่กาษา อยู่หมู่ที่ 11 บ้านโพธิ์ทอง ตำบลแม่กาษา อำเภอแม่สวด ห่างจาก
อำเภอแม่สวดประมาณ 21 กิโลเมตรเป็นทางลาดยาง 13 กิโลเมตรและทางลูกรัง 8 กิโลเมตร
การเดินทางโดยรถยนต์จากอำเภอแม่สวดใช้เวลาประมาณ 30 นาที บ่อน้ำร้อนแม่กาษาอยู่ในตัว
หมู่บ้านมี 2 บ่อบ่อแรกกว้างประมาณ 2 เมตร บ่อที่สองกว้างประมาณ 1 เมตร

น้ำตกธารารักษ์ หรือน้ำตกเจดีย์โก๊ะ หรือน้ำตกผาชัน

น้ำตกธารารักษ์ หรือน้ำตกเจดีย์โก๊ะ หรือน้ำตกผาชัน อยู่หมู่ที่ 7 บ้านเจดีย์โก๊ะ ตำบล
มหวาน อำเภอแม่สวด ห่างจากอำเภอแม่สวดประมาณ 26.5 กิโลเมตร เป็นทางลาดยาง 26 กิโลเมตร
และทางลูกรัง 500 เมตรการเดินทางโดยรถยนต์จากอำเภอแม่สวดใช้เวลาประมาณ 30 นาที น้ำตก
ธารารักษ์จัดว่าเป็นน้ำตกที่สวยงามมากแห่งหนึ่ง

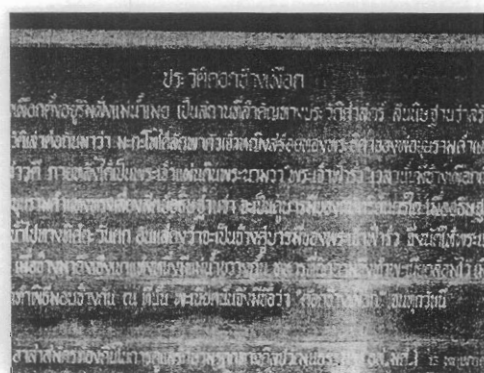
ตลาดริมเมย

ภาพที่ 25 ตลาดริมเมย

ตลาดริมเมย อยู่หมู่ที่ 2 ตำบลท่าสายลวด อำเภอแม่สอด อยู่บนทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 105 ห่างจากอำเภอแม่สอดประมาณ 5 กิโลเมตร ตลาดริมเมยเป็นสถานที่ที่น่าสนใจ คือ เป็นตลาดที่จำหน่ายสินค้าพื้นเมืองของทั้งไทยและพม่า โดยเฉพาะมีร้านจำหน่ายอัญมณี เช่น หยก ยี่ห่วยและพลอยสีจากพม่า ซึ่งได้แก่อำเภอเมยวดีการขายสินค้าประเภทอุปโภคโดยมากมักขายเป็น หน่วยน้ำหนักของพม่า เรียกว่า ปัน (1 ปัน เท่ากับ 1.6 กิโลกรัม) มีแม่น้ำเมยเป็นสิ่งบอกเขตแดน ไทย-พม่า และที่น้ำแปลกคือน้ำในแม่น้ำเมยไหลจากทิศใต้ไปทิศเหนือ

คอกช้างเผือก

ภาพที่ 26 คอกช้างเผือก

คอกช้างเผือก อยู่บนถนนแยกจากทางหลวงหมายเลข 105 กิโลเมตรที่ 82-83 (ถนนสาย แม่สอด-ริมเมย เข้าประมาณ 3 กิโลเมตร) ไปทางบ้านท่าอาจ ตำบลท่าสายลวด เป็นสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์แห่งหนึ่ง สันนิษฐานว่าสร้างในสมัยสุโขทัย มีประวัติเล่าต่อกันมาว่ามะกะโทได้ลักพาตัวเจ้าหญิงสร้อยทองพระราชธิดาของพ่อขุนรามคำแหงมหาราชหนีไปอยู่หงสาวดี ภายหลังได้เป็นพระเจ้าแผ่นดินทรงพระนามว่าพระเจ้าฟ้ารั่ว เวลานั้นมีช้างเผือกเชือกหนึ่งคู่ร้ายมาก พ่อขุนรามคำแหงทางเสียดยาริษยานว่าจะเป็นช้างคู่บารมีของพระนคร เมื่ออธิษฐานเสร็จช้างได้บ่ายหน้าไปทางทิศตะวันตก แสดงว่าจะเป็นช้างคู่บารมีพระเจ้าฟ้ารั่วจึงแจ้งให้มารับช้างนั้น เมื่อช้างมาถึงเชิงเขาแห่งหนึ่ง มีแม่น้ำขวางกั้นทหารที่ติดตามจึงทำเพี้ยดล้อมไว้เมื่อพระเจ้าฟ้ารั่วมาถึงก็ทำพิธีมอบช้าง ณ ที่เพี้ยดนั้น

สภาพทางสังคม

การศึกษาของอำเภอแม่สอด แยกเป็น

1. โรงเรียนเอกชน

- 1.1 โรงเรียนภัทรวิทยา
- 1.2 โรงเรียนราษฎร์วิทยา
- 1.3 โรงเรียนอิสลามศึกษา
- 1.4 โรงเรียนอนุบาลราษฎร์อุทิศ
- 1.5 โรงเรียนอนุบาลการุณย์
- 1.6 โรงเรียนศิริวรรณศึกษา
- 1.7 โรงเรียนธรรมวัตรวิทยา
- 1.8 โรงเรียนอนุกุลวิทยา

2. โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาตาก เขต 2

มีทั้งหมด 44 โรงเรียน แยกเป็นระดับอนุบาลถึงประถมศึกษา จำนวน 40 โรงเรียน และระดับมัธยมศึกษาตอนต้นถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 4 โรงเรียน มีครู/ อาจารย์ทั้งสิ้น 541 คน มีจำนวนนักเรียน 14,035 คน มีจำนวนห้องทั้งหมด 570 ห้องเรียน

3. มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร (ศูนย์อุดมศึกษาแม่สอด)

- 3.1 ภาคปกติจำนวนหมู่เรียน 5 หมู่เรียน นักศึกษา 400 คน อาจารย์ 10 คน
- 3.2 ภาค กศ.บป. จำนวนหมู่เรียน 13 หมู่เรียน นักศึกษา 300 คน อาจารย์ 30 คน

4. วิทยาลัยการอาชีพแม่สอด จำนวนห้องเรียน 23 ห้อง จำนวนนักเรียน 530 คน จำนวนครู 32 คน

5. การให้บริการข้อมูลข่าวสาร

ห้องสมุดประชาชนจำนวน	1 แห่ง
ห้องสมุดประจำตำบล	3 แห่ง
ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน	56 แห่ง
แหล่งความรู้หมู่บ้าน	1 แห่ง

6. ศูนย์การศึกษานอกกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอแม่สอด มีจำนวนบุคลากรจำนวน 24 คน แบ่งออกเป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จำนวน 10 ศูนย์การเรียนรู้ และศูนย์การเรียนรู้ชุมชนไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” จำนวน 5 ศูนย์การเรียนรู้

ด้านศาสนาและวัฒนธรรม

1. ประชาชนนับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 97.49 ศาสนาอิสลาม ร้อยละ 0.43
2. มีวัด 57 แห่ง มัสยิด 3 แห่ง โบสถ์คริสต์ 4 แห่ง

การสาธารณสุข ได้แก่

1. โรงพยาบาลแม่สอด (รัฐบาล) เป็นโรงพยาบาลขนาด 317 เตียง

แพทย์	33 คน
ทันตแพทย์	8 คน
เภสัชกร	17 คน
พยาบาลวิชาชีพ	233 คน
พยาบาลเทคนิค	30 คน
ข้าราชการอื่นๆ	97 คน
ลูกจ้างประจำ	129 คน
ลูกจ้างทั่วไป	403 คน
รวม	950 คน

2. โรงพยาบาลพะวอ (เอกชน) เป็นโรงพยาบาลขนาด 128 เตียง

แพทย์	6 คน
เภสัชกร	3 คน
พยาบาล	50 คน

3. สถานีอนามัย 22 แห่ง

4. ศูนย์ควบคุมโรคติดต่อ นำโดยแมลงที่ 18

เจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ 30 คน

การเดินทางข้ามไปยังจังหวัดเมียวดี สหภาพเมียนมาร์ (พม่า)

การเดินทางข้ามไปยังจังหวัดเมียวดี สหภาพเมียนมาร์ (พม่า) สามารถทำได้ ดังนี้

1. กรณีเป็นคนต่างประเทถือหนังสือเดินทาง (Passport) ให้นำหนังสือเดินทางไปประทับตรา ณ จุดผ่านแดนของฝั่งพม่า โดยเสียค่าธรรมเนียม 500 บาท
2. กรณีเป็นบุคคลสัญชาติไทยที่มีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก สามารถผ่านแดนโดยใช้หนังสือผ่านแดน (Border Pass)
3. กรณีเป็นบุคคลสัญชาติไทยที่มีภูมิลำเนาอยู่นอกพื้นที่ อำเภอแม่สอด สามารถติดต่อขอทำบัตรผ่านแดนชั่วคราว (Temporry Border Pass) ได้ที่สำนักงานออกหนังสือผ่านแดนชั่วคราว อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก โดยเสียค่าธรรมเนียม 30 บาท

ภาพที่ 27 สุดเขตแดนอำเภอแม่สอด